

**Univerzita
obran**

**Centrum bezpečnostních
a vojenskostrategických studií**

Datum 23. 04. 2024

AKTUÁLNÍ VÝVOJ VÁLEČNÉHO KONFLIKTU NA UKRAJINĚ

Předložený text je analytickým materiálem, popisujícím politicko-bezpečnostní a strategické souvislosti vývoje válečného konfliktu na Ukrajině. Názory, závěry, hodnocení a případná doporučení, zde vyjádřená a předpokládaná, jsou výhradními názory autora a nepředstavují postoje či stanoviska Ministerstva obrany nebo jiné vládní agentury ČR. Podklady pro analýzu vychází z veřejně dostupných zdrojů, některé informace týkající se přímo situace na Ukrajině nebo v Ruské federaci nelze ověřit z nezávislých a důvěryhodných zdrojů a není možné zcela zajistit jejich pravdivost, úplnost a objektivitu.

Vojenská pomoc Západu a vývoj konfliktu na Ukrajině

V reakci na schválení finanční a materiální podpory pro Ukrajinu, ke které došlo tento týden ze strany americké Sněmovny reprezentantů, nastalo určité optimistické naladění ve vztahu k dalšímu předpokládanému vývoji konfliktu. I když řada analytiků v důsledku tohoto aktu upozorňuje na možnost zesílení ruských útočných operací, je potřebné pohlédnout na celou problematiku navýšení západní vojenské pomoci z poněkud komplexnějšího úhlu pohledu.

Po více než dvou letech od začátku rusko-ukrajinského konfliktu se stává situace na frontě pro Ukrajinu kritickou. Rusko si drží taktickou výhodu a upevnilo si vojenskou kontrolu nad okupovaným územím. Naproti tomu Ukrajina se i přes západní pomoc v podobě moderního zbraňového vybavení ocitá v potížích, a to i kvůli nedostatečnému množství munice, což omezuje její schopnost získat zpět okupovaná území. Taktická výhoda získaná Ruskem v průběhu posledního období jen podtrhla vojenskou strategii, která i přes velké ztráty umožnila Moskvě upevnit své pozice a posílit vojenskou kontrolu okupovaných územích. Jedná se především o dobytí měst Avdijivka a Bachmut. Avdijivka ani Bachmut nikdy nebyly strategicky důležitým cílem. Ovšem jejich pád do ruských rukou měl na Ukrajince silný emocionální dopad, protože jde o první větší města dobytá Rusy po nezdařené ukrajinské ofenzivě zahájené v létě loňského roku. Taktická převaha se projevila nejen dobýváním území, ale také schopností Ruska způsobit Ukrajině značné ztráty a přitom projevovat téměř totální ignorování ztrát vlastních. Tato lhostejnost vůči ztrátám mezi vojáky je součástí širšího konceptu, který podporuje vítězství v bitvách s vysokým symbolickým a emocionálním dopadem, s cílem posílit vnitřní podporu a zastrašit mezinárodní společenství.

Vojenská pomoc Ukrajině versus zajištění vlastní obranyschopnosti

Vedle taktických úspěchů ruské armády je zde znatelná i určitá únava Západu, která vytváří riziko podkopání podpory pro Ukrajinu se všemi strategickými důsledky a které potenciálně může Rusko využít k posílení svých budoucích politicko-vojenských ambicí. Navzdory veškerému úsilí situace na bojišti odráží realitu poznamenanou zdánlivým operačním patem, který však skrývá složitou dynamiku a hluboké důsledky tohoto konfliktu. Ukrajina, podporovaná kvalitní technikou a municí dodávanou Západem, čelí hořké realitě. Přes technologickou převahu některých dodaných zbraňových systémů se množství této podpory ukázalo jako nedostatečné k tomu, aby zvrátilo vývoj konfliktu. Nedostatek zdrojů tak omezil ukrajinské schopnosti zahájit významné ofenzivy s cílem osvobodit okupovaná území, což fakticky zmrazilo konflikt ve vyčerpávající poziční válce. Neschopnost Ukrajiny výrazně postoupit na bojišti vyvolává široké otázky o udržitelnosti západní podpory. Některé západní země včetně USA projevují rostoucí neochotou investovat do konfliktu, který se jeví jako nekonečný a v konečném důsledku v neprospěch Ukrajiny. Tato vize, i když je pochopitelná ve světle obrovských lidských a ekonomických nákladů, vytváří riziko z hlediska dlouhodobého strategického pohledu Ruska, které si každý ústupek Západu vykládá jako oslabení vnitřní koheze mezinárodního společenství, což by mohlo v bližší či vzdálenější budoucnosti využít k podpoře svých ambicí a změnit geopolitickou rovnováhu ve svůj prospěch.

Minimálně ze strany USA se převládající neochota poskytovat Ukrajině tolik potřebnou pomoc zlomila na konci tohoto týdne, kdy byl Sněmovnou reprezentantů schválen balíček v hodnotě více jak 60 miliard dolarů. Samozřejmě, tuto podporu musí ještě schválit Senát a podepsat prezident Joe Biden, což znamená, že bude ještě několik týdnů trvat, než se americká pomoc podepíše na ukrajinském bojišti. Nicméně otázkou stále zůstává, jakým způsobem se projeví na ukrajinské frontě pomoc nejen ze strany Spojených států, ale třeba i pomoc v podobě dodávek 500 kusů dělostřelecké munice, kterou iniciovala Česká republika. Je stále patrnější, že pohled informačních médií a tím i světové veřejnosti na vývoj rusko-ukrajinského konfliktu a očekávaný úspěch ukrajinských obránců je spojen se západní materiální a finanční pomocí. Jedná se však o pohled reálný? Je výsledek konfliktu skutečně podmíněn pouze a jedině výší západní vojenské pomoci?

Zde je nutné zdůraznit, že tento pohled je přinejmenším zkreslený. Samotný příliv finančních prostředků a dodávky zbraní a munice na Ukrajinu pro výsledek války znamenají mnoho, ale ne vše. Válka, a nejenom ta Ruská proti Ukrajině, představuje dramatický a komplexní fenomén, pro který stále platí Clausewitzův citát, že povaha války, její podstata a její účel jsou neměnné, ale její charakter a vedení se neustále vyvíjí. Analýza konfliktu na Ukrajině proto musí vzít v úvahu zvláštnosti válčících stran a jedinečné okolnosti z hlediska geografie, stavu sil, strategií a různých dalších proměnných, jež se úzce vážou k celému operačnímu prostředí jako takovému. V kontextu Clausewitze, ale i dalších teoretiků válek a operačního umění je možné pohlížet na uplatnění principů válčení a aplikace operačního umění k dosažení plánovaných politických a vojenských cílů. Nejenom v případě Ukrajiny, ale v případě jakékoliv války se hovoří o potřebě značných finančních prostředků pro její vedení. Ovšem samotná disponibilita finančních prostředků skutečně celý problém války neřeší. Zdánlivě bez souvislosti lze tuto otázku vztáhnout na alianční země – zajistí vyčlenění oněch magických 2% HDP pro obranu automaticky kolektivní či individuální bezpečnost? Odpověď zní takto: Bezpečnost a obranu zajistí pouze efektivní využití financí alokovaných pro tyto účely. Částka samotná, byť v nominální hodnotě sebevětší, nezajistí vůbec nic. A efektivita jejího využití je především otázkou realizace procesu obranného

plánování, ať už se jedná o alianční anebo národní proces, a naplnění vojenských schopností, které jsou identifikovány jako nezbytné k danému účelu. Ostatně otázky typu:

Jaká je minimální částka, která zajistí dostatečnost z hlediska obrany a bezpečnosti?

Co má být pořízeno za peníze vyčleněné pro obranu?

Co je z hlediska obrany prioritní?

jsou problémem, kterým se v rámci jak NATO, tak EU zabývá řada expertů a odborných složek. A odpověď na tuto otázku je více než složitá. O to složitější, že se řada členských zemí Aliance i EU potýká s problémy vlastního obranného průmyslu a zbrojní výroby.

A v této souvislosti je pak vnímán i problém vyčlenění finančních prostředků a jejich poskytnutí Ukrajině, a to buď přímo, anebo ve formě dodávek zbraní a munice. Dochází totiž k nastolení otázky, zda dokáže velení ukrajinské armády účinně využít prostředky, které západní země poskytují, a to mnohdy i na úkor udržení své vlastní obranyschopnosti. A jaká je vlastně účinnost využití těchto prostředků pro dosažení plánovaných cílů na ukrajinské frontě?

S výjimkou USA je pro naprostou většinu západních zemí, ne-li pro úplně všechny, naprosto nemožné, aby vynakládaly prostředky na zajištění své vlastní obranyschopnosti či se náležitě podílely na zajištění kolektivní obrany v případě členských zemí NATO a vedle toho i významně materiálně a finančně podporovaly Ukrajinu ve válce proti Rusku. Země tak řeší velké dilema: Pokud vidí v Rusku hegemonu, který se snaží ohrozit i jejich vlastní existenci, pak je nezbytné ustoupit ze svých potřeb na obranu a ty naopak vynaložit ve prospěch ukrajinské obrany. Ovšem za tohoto předpokladu chtějí členské země vidět i náležité operační výsledky, které bohužel v dané chvíli nepřichází. Pokud tedy ukrajinská ofenzivní činnost stagnuje a Rusové naopak dosahují operačně významných zisků, pak si západní země logicky kladou otázku, zda takto poskytnuté prostředky nejsou vynaloženy zbytečně.

Je materiální pomoc Západu všemocným prostředkem k potlačení ruské agrese?

Problém poskytování materiální a zbrojní pomoci Ukrajině nesouvisí pouze s její výší. V tomto kontextu je potřebné si položit i otázku, jakým způsobem dokáže ukrajinské vojenské velení využít poskytnutý potenciál zbraní a munice. Pro ukrajinskou armádu byl a doposud i je zásadní problém v operačním nasazení a využití moderní západní techniky. Jedna věc je dostupnost této techniky v míře potřebné pro vedení dané operace, věc druhá pak je mít připravený a vycvičený personál ke zvládnutí této techniky během vlastního operačního nasazení. Je naprosto pochopitelné, že především sofistikovaná západní technika vyžaduje i poměrně dlouhý výcvik nejenom samotných operátorů, ale i příslušníků logistické podpory. Faktem souvisejícím s touto oblastí je i skutečnost, že řada zemí už poskytuje výcvik a přípravu personálu pro stanovený typ techniky. Efekt tohoto výcviku i samotné nasazení v reálné operaci se tak neprojeví okamžitě, ale vyžaduje to určitý čas.

Zcela zásadní při pohledu na využití západní pomoci však je schopnost velení ukrajinské armády naplánovat operaci tak, aby s využitím dostupných sil a prostředků byl naplněn plánovaný cíl, a to již není jen otázkou moderní zbraňové techniky, dostatku patřičné munice i dostatečné kapacity sil; to je především otázka operačního umění velitelů a štábů ukrajinské armády a jejich schopností aplikovat praktické zkušenosti i teoretické znalosti v kontextu platných principů válčení. Ostatně právě tuto oblast zmiňoval i generál Valerij Zalužnyj ve svém známém článku pro časopis The Economist.

Až do konce loňského roku kvalita vojenské techniky dodávané Západem a výcvik poskytovaný ukrajinským vojákům ze strany některých západních zemí kompenzovaly kvantitu ruského arzenálu, který byl sice v řadě případů zastaralý, ale stále dosahoval takové operační efektivity, která stačila k naplnění cílů v kontextu opotřebovací a opotřebovací války. V současné době už Ukrajina nemá dostatečný potenciál sil a prostředků k vedení rozsáhlejších útočných operací. V této chvíli tak Ukrajina nemá příliš možností a prostředků k tomu, aby realizovala politický cíl deklarovaný prezidentem Zelenským, tzn. vytlačit okupanty z celého svého území a obnovit teritoriální integritu země před rokem 2014. Za stávající situace, ve které se nachází Ukrajina, respektive její válečné hospodářství, a za situace, kdy je existenčně závislá na dodávkách vojenského materiálu ze Západu, se nezdá jako reálné pomýšlet na naplnění tohoto cíle.

Západní vojenská a materiální pomoc byla, je a nadále i bude pro výsledek války zásadní. Za předpokladu, že by západní pomoc pokračovala konzistentním způsobem, může Ukrajina držet své stávající pozice. Otázkou zůstává, zda může pomýšlet na víc. I když neexistuje objektivně měřitelný parametr, lze říci, že pokud by se zmiňovaná pomoc byť jen nepatrně snížila, Ukrajina by podlehla ruskému tlaku s reálným nebezpečím kolapsu fronty. Aby Ukrajina mohla vnutit svou vůli na bojišti a také nebyla poražena při diplomatických jednáních o poválečném uspořádání, je zapotřebí mnohem většího úsilí, než jaké bylo dosud učiněno. Nedostatek zbraní a střeliva je jedním problémem, ale dnes, dva roky po začátku války, je tím největším úbytek lidského potenciálu. Chybí vojáci, hlavně mladí. Ti, kteří nyní bojují na frontě, mají poměrně vysoký věkový průměr a bojují prakticky nepřetržitě bez potřebné rotace, jen s krátkými obdobími odpočinku. V kontextu hospodárného využití sil jako jednoho z hlavních principů válčení je vytvoření operačních a strategických záloh a postupná obměna sil naprosto nezbytná. A k té na straně Ukrajiny bohužel nedochází.

Závěrem lze říci, že druhé výročí rusko-ukrajinské války je nejen tragickou připomínkou přetrvávajícího násilí a nestability v regionu, ale také varováním před budoucími výzvami, které čekají mezinárodní společenství. Řešení těchto výzev bude vyžadovat nejen obnovený závazek vůči Ukrajině, ale také širší strategickou úvahu o tom, jak zachovat mezinárodní pořádek tváří v tvář agresorovi odhodlanému přepsat pravidla silou.

Autor: plukovník gšt. v zál. Ing. Zdeněk Petráš, Ph.D.